

XAVFLI QUYILUVCHAN YUKLARNI TASHISHDA MUAMMOLAR TAHLILI
VA YECHIMLARI

Fayzullayev G'aybullo O'ktamovich

Toshkent davlat transport universiteti

“Yuk transport tizimlari” kafedrası tayanch doktoranti

fgaybullo@gmail.com

Annotatsiya. *Dunyo miqyosida xavfli quyiluvchan yuklarni xavfsiz, uzluksiz va samarali o'z manziliga yetkazish transport sohasidagi muhim masalalardan biri hisoblanadi. Shuningdek, O'zbekiston temir yo'l tarmog'ida issiq iqlim, qiya yo'llarda yukning tebranish darajasi, energetik samaradorlik va xavfsizlikni inobatga olgan holda neft va boshqa xavfli suyuqliklarni ishonchli tashishni ta'minlash zarurdir. Ushbu tezisda transport hodisalarining oldini olish, ekologik xavflarni kamaytirish va bozor talablariga moslashgan holda innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo'yicha takliflar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *xavfli quyiluvchan yuklar, neft mahsulotlari, sisterna, tebranish, bosim, havo yostiqli texnologiya.*

Annotation. *On a global scale, the safe, uninterrupted, and efficient delivery of dangerous bulk cargo to its destination is one of the most important tasks in the transport sector. It is also necessary to ensure reliable transportation of oil and other hazardous liquids in the railway network of Uzbekistan, taking into account the hot climate, the degree of load oscillation on inclined tracks, energy efficiency, and safety. This thesis presents proposals for the prevention of traffic accidents, reduction of environmental risks, and the introduction of innovative technologies in accordance with market requirements.*

Keywords: *dangerous bulk cargo, petroleum products, tank, vibration, pressure, air cushion technology.*

Xalqaro statistik ma'lumotlarga ko'ra, har yili minglab transport avariylari aynan suyuq xavfli yuklar tashilayotgan vaqtda sodir bo'ladi. Transportda yuzaga keladigan avariylar, to'kilishlar va portlashlar faqat texnik nosozlik emas, balki ekologik falokat sifatida baholanmoqda. Ayniqsa, suv havzalari yoki aholi yashaydigan hududlarda sodir bo'ladigan avariylar global miqyosdagi e'tiborni tortmoqda.

Xavfli quyiluvchan yuklar – masalan, neft mahsulotlari, kimyoviy modda eritmalari, zaharli va portlovchi suyuqliklar – global logistika tizimining ajralmas qismidir. Ularning xalqaro miqyosda tashilishi zamonaviy sanoat, energetika va kimyo sohalarining asosiy halqasi hisoblanadi. Shu bois, ularni xavfsiz, tejamkor va ekologik toza usulda tashish dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Misol uchun global transport hajmining oshishi. Bugungi kunda neft va neft mahsulotlarining 60–70% qismi temir yo'l, dengiz va avtomobil transporti orqali tashiladi. Iqlim o'zgarishi, urbanizatsiya va energetika sektoridagi

talabning ortishi ushbu yuklarning miqdorini yil sayin oshirmoqda. Bu esa xavfli yuklarni tashish xavfsizligini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Hozir kunda xavfli quyiluvchan yuklar bilan sodir bo'layotgan aksariyat transport hodisalariga quyidagilar sabab bo'lmoqda:

- suyuq yukning sisterna ichida tartibsiz tebranishi;
- bosimning to'satdan ortishi;
- tezlik, burilish yoki tormozlash paytidagi beqarorlik.

Yuqorida aytib o'tilgan sabablar transport sohasida yangi texnologiyalarning joriy etilmasligi, transport birliklarining eskirishi, yuk tashish qoidalariga rioya qilmaslik kabi omillar orqali yuzaga kelmoqda. Yangi texnologiyalarni joriy etish zarurati o'z navbatida iqtisodiy muammolarni ham keltirib chiqaradi. Shu sababli hozirgi kunda ushbu muammolarga arzon ya'ni iqtisodiy jihatda manfaatli, optimal yechimlar va yuk tashish qoidalariga rioya etgan holda yechim topish muhimdir.

Xulosa

Xavfli quyiluvchan yuklarni tashish Xalqaro temir yo'l yuk tashish bo'yicha bitimning (Soglashenie o Mejdunarodnom Jeleznodorojnomo Gruzovom Soobshenii, SMGS) 2-ilovasi 2-qism hamda 3-qismlariga asosan tashishda qoidalariga qat'iy rioya qilgan holda tashish lozim. Quyida keltirilgan takliflar O'zbekiston kabi quruqlikdagi davlatlar uchun shuningdek, xavfli quyiluvchan yuklarni katta miqdorda tashiladigan davlatlar uchun muhim yechimdir:

- Ko'p qavatli havo yostiqli texnologiyalar;
- Bosimni avtomatik boshqarish tizimlari;
- Monitoring va nazorat tizimlari.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jamshid Qobulov*, Jamshid Barotov, Elbek Shermatov and Gaybullo Fayzullaev. Improvement of service technology on railway branch roads // E3S Web of Conferences 402, 06008 (2023) // Tashkent State Transport University, 100167 Tashkent, Uzbekistan.
2. <https://www.statista.com>
3. Sayfullayevich B. J. et al. Mahalliy poyezdlarni yuk va oraliq stansiyalarga xizmat ko'rsatish texnologiyasi tadqiqi //Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 88-91.
4. Sayfullayevich B. J. et al. Uchastkada yuk poyezdlari harakatlanishining oqilona chora tadbirlari //Нововведения Современного Научного Развития в Эпоху Глобализации: Проблемы и Решения. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 84-87.

